

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

The Establishment of the Thai Political Party Branches under The Political Party Act of 2017

เสนีย์ คำสุข¹ อเนก สุขดี²

Senee Comsook, Anek Sookdee

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารและจากคณะกรรมการสาขาพรรคและสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 10 สาขาของพรรคการเมือง 3 พรรคจำนวน 26 คน เจ้าหน้าที่ กกต.กลางและเจ้าหน้าที่ กกต.ประจำจังหวัดจำนวน 7 คนรวมทั้งสิ้น 33 คนโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่จัดตั้งเพื่อให้มีองค์ประกอบครบถ้วนตามเงื่อนไขของกฎหมายโดยเริ่มต้นจากคนที่ใกล้ชิดหรือที่รู้จักกันเป็นส่วนตัวไปดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นในภูมิลำเนาของตนเอง 2) ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยมี 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก คือ คน เงิน และวิธีการจัดตั้งสาขาพรรค

คำสำคัญ (Keywords): การจัดตั้ง; กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560; พรรคการเมืองไทย

Abstract

Research aimed to study 1) the establishment of a branch of a Thai political party, 2) to analyze important issues related to the establishment of a branch of a Thai political party. This research was based on documents and from the party branch committees and members of the 10 branches of the 3 political parties, totaling 26 people, the Central Election Commission and officials. Provincial Election Commission of 7 people, totaling 33 people by selecting a specific sample. The research instruments were interviewed and use descriptive analysis. The research found that 1) most of the Thai political party branches were established in

Received: 2020-12-28 Revised: 2021-03-20 Accepted: 2021-04-26

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย Associate Professor, Faculty of Social Sciences Mahamakut Buddhist University. Corresponding Author e-mail: anek.s@psru.ac.th

² วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Lecturer, College of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University

order to have all the elements required by the law, starting with people close or Personal relationship to establish a party branch in their own Homeland 2) There are three important issues regarding the establishment of a branch of a Thai political party: people, money, and the method of establish Party branches.

Keywords: Establishment; Political Party Act of 2017; Party Branches

บทนำ (Introduction)

พรรคการเมืองถือเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งพบได้ในทุกประเทศไม่ว่าประเทศนั้นมีการปกครองในระบอบใดก็ตาม เพราะพรรคการเมืองมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญหลายประการโดยเฉพาะการแข่งขันในการเลือกตั้งที่เปิดกว้างเพื่อเข้าไปมีตำแหน่งสาธารณะและพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีการจัดโครงสร้างที่สามารถชักจูงหรือเป็นช่องทางให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนพรรคการเมืองรวมทั้งการมีส่วนร่วมผ่านทางกลไกสาขาพรรค (Heywood, 2007) พัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทยเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติให้พลเมืองมีสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีแนวคิดในการจัดระเบียบพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่โดยมีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2498 มีสาระสำคัญ คือ กำหนดถึงการจัดตั้งพรรคการเมืองรวมทั้งสิทธิ บทบาท การดำเนินกิจกรรมและการสิ้นสุดของพรรคการเมือง นอกจากนี้ ในมาตรา 5 ยังได้กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้โดยแจ้งที่ตั้งสำนักงานสาขาต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ด้วยเหตุนี้ กฎหมายพรรคการเมืองนับตั้งแต่ฉบับแรกจวบจนถึงกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันจึงได้มีบทบัญญัติให้พรรคการเมืองต้องจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองแก่พรรคการเมือง เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างพรรคสำนักงานใหญ่และสาขาพรรคในพื้นที่

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 การจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการจำเป็นต้องมีการจัดตั้งสาขาพรรค (Party Branch) ขึ้นอย่างน้อย 1 สาขาในแต่ละภาค คือ ต้องจัดตั้งอย่างน้อย 4 สาขาตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยในพื้นที่ในความรับผิดชอบของแต่ละสาขายังจำเป็นต้องมีสมาชิกพรรคอย่างน้อย 500 คนขึ้นไป ทั้งนี้ สมาชิกพรรคต้องจ่ายเงินบำรุงพรรคหรือค่าสมาชิกในปีแรกคนละ 50 บาทและ 100 บาทในปีต่อมา นอกจากนั้นยังต้องมีการจัดประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองโดยมีสมาชิกเข้าร่วมการประชุมอย่างน้อย 100 คนเพื่อเลือกกรรมการสาขาพรรค โครงสร้างคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วยหัวหน้าสาขาและกรรมการสาขาพรรคการเมืองตามจำนวนและตำแหน่งที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 7 คน ทั้งนี้ การได้มา การดำรงตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจาก

ตำแหน่ง วิธีการบริหาร หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562)

พรรคการเมืองที่สามารถจัดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าร่วมการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 จำนวนกว่า 80 พรรคล้วนมีการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นแต่มีจำนวนมาก -น้อยแตกต่างกัน ตามข้อมูลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ณ วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2563 มีพรรคการเมืองที่ดำเนินการอยู่ทั้งสิ้น 74 พรรค ส่วนใหญ่คือ 37 พรรคหรือคิดเป็นร้อยละ 50.60 ของทั้งหมดจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นพรรคละ 4 สาขาตามจำนวนน้อยที่สุดที่กฎหมายกำหนดให้จัดตั้ง พรรคที่จัดตั้ง 5 สาขา มีอยู่ 6 พรรค สำหรับพรรคที่จัดตั้ง 6 สาขา มีอยู่ 5 พรรคและส่วนใหญ่คือ 36 พรรคจัดตั้งหรือเกือบร้อยละ 50.00 มีสมาชิกอยู่ระหว่าง 1,021–9,822 คน ที่เกินกว่า 10,000 คนมีอยู่ราว 15 พรรค สมาชิกอยู่ระหว่าง 300–900 คนมีอยู่ 10 พรรคและยังดำเนินการหาสมาชิกอีกราว 10 พรรค พรรคที่เคยจัดตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 และเคยเป็นพรรคที่มีสาขามากที่สุดในอดีต คือ พรรคประชาธิปัตย์จัดตั้งสาขาเพียง 8 สาขาแต่มีสมาชิกพรรคมากที่สุดกว่าทุกพรรคคือ 146,442 คน ส่วนพรรคที่ตั้งสาขาจำนวนมากที่สุดคือ 93 สาขา คือ พรรคไทยรักธรรมมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 83,440 คนหรือเฉลี่ยสาขาละ 878 คนเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563) จากประเด็นต่างๆดังที่กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีการจัดตั้งสาขาพรรคอยู่ที่จำนวน 1–4 สาขาเพื่อเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเป็นสำคัญ โดยมีได้ให้ความสำคัญกับการตั้งสาขาพรรคให้กระจายไปในพื้นที่ต่างๆอย่างทั่วถึง เพื่อให้สาขาพรรคเป็นกลไกของพรรคในการเชื่อมโยงกับประชาชนอันจะเป็นการวางรากฐานความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองนั้นๆเอง (สตีธร ธนานิธิโชติ, 2556) ในภาพรวมจึงยังค่อนข้างอ่อนแอ เพราะก่อตั้งขึ้นโดยคนกลุ่มเล็กๆ เน้นความสำคัญที่กลุ่มผู้ก่อตั้งและผู้บริหารพรรค ขาดการจัดตั้งสาขาพรรคและไม่มีการเชื่อมโยงผู้ออกเสียงเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรพรรค (เสนีย์ คำสุข, 2558) นอกจากนี้ สาขาพรรคการเมืองไทยยังประสบกับปัญหาด้านต่างๆอีกมากมาย เช่น ปัญหาการสนับสนุนจากพรรคการเมือง ปัญหาความไม่พร้อมของสาขาพรรคการเมืองเองและปัญหาการสนับสนุนจากภาครัฐและประชาชน เป็นต้น

จากประเด็นต่างๆดังที่กล่าวมาในข้างต้น เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาองค์กรให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้ ทำให้ผู้วิจัยต้องการแสวงหาความเป็นจริงหรือแสวงหาคำตอบจากคำถามที่น่าสนใจหลายคำถามในการดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคของพรรคการเมืองไทยว่าสาขาพรรคจัดตั้งขึ้นมาอย่างไร สาขาพรรคในแต่ละแห่งในแต่ละภาค มีการดำเนินการเพื่อให้ได้สมาชิกพรรคในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละสาขาอย่างน้อย 500 คนอย่างไรบ้างและคำถามอื่นๆที่เกี่ยวข้องอีกหลายคำถาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) ประกอบด้วย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นและยังดำเนินการทางการเมืองอยู่จนถึงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 จำนวนทั้งสิ้น 69 พรรค

1.1 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้

1.1.1 พรรคการเมือง โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1.1.2 พรรคการเมืองที่ยังคงดำเนินการทางการเมืองอยู่และมีการจัดตั้งสาขาพรรคครบทุกภาคอย่างน้อยภาคละ 1 สาขาตามที่กฎหมายกำหนด

1.1.3 พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกลงสมัครเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 22 มีนาคม 2562 และมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อพิจารณาแบ่งกลุ่มของพรรคการเมืองจากเกณฑ์ที่ (1) และ (2) จะแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พรรคที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เกินกว่า 50 คนขึ้นไปและได้รับคะแนนเสียงเกินกว่า 1 ล้านคะแนน มีจำนวน 4 พรรค ผู้วิจัยเลือกพรรคพรรคประชาธิปัตย์เป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 2 พรรคที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 50 คนและได้รับคะแนนเสียงตั้งแต่ 400,000 คะแนนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 1,000,000 คะแนน มีจำนวน 6 พรรค ผู้วิจัยเลือกพรรครวมพลังประชาชนไทยเป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 2

กลุ่มที่ 3 พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตั้งแต่ 1-4 คนและได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่า 400,000 คะแนน มีจำนวน 14 พรรค ผู้วิจัยเลือกพรรคพลังประชาชนไทยเป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 3

รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 26 คน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ของแต่ละสาขาพรรค ได้แก่ คณะกรรมการสาขาพรรคและสมาชิกพรรคที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละสาขา โดยพิจารณาสาขาพรรคของแต่ละพรรคที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละภาคในจังหวัดเดียวกันหรือใกล้เคียงกันเพื่อให้สะดวก เหมาะสมและประหยัดเวลาในการจัดเก็บข้อมูล

1.2 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 7 คน ดังนี้

1.2.1 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) จำนวน 2 คน

1.2.2 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจำนวน 5 คน

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งและการจัดองค์กรสาขาพรรคการเมืองไทย แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างโดยการโทรศัพท์นัดหมายและเดินทางไปสัมภาษณ์ ณ ที่ทำการสาขาพรรคการเมือง ทั้ง 4 ภาคตั้งแต่ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง โดยเมื่อจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในภาคใดแล้วให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาต่อนายทะเบียนภายใน 15 วันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขานั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการและประกาศให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พบว่าจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นตามกรอบและเงื่อนไขของพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 กล่าวคือ ทุกสาขาพรรคการเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างล้วนแต่ดำเนินการจัดตั้งและพยายามจัดตั้งสาขาพรรคให้เป็นไปตามกรอบของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 โดยจะต้องมีสาขาพรรคอย่างน้อยภาคละ 1 สาขาหรือต้องมี 4 สาขาขึ้นไปและแต่ละสาขายังจำเป็นต้องมีสมาชิกพรรคที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสาขาพรรคจำนวนอย่างน้อย 500 คนขึ้นไป โดยทุกคนต้องจ่ายค่าสมาชิกพรรคหรือค่าบำรุงพรรคการเมืองอย่างน้อยคนละ 50 บาทในปีแรกและคนละ 100 บาทเป็นอย่างน้อยในปีต่อมา นอกจากนี้ สาขาพรรคยังต้องมีสำนักงานหรือที่ตั้งของสาขาพรรครวมทั้งมีคณะกรรมการสาขาพรรคซึ่งมีจำนวนตามข้อบังคับพรรคกำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่า 7 คนที่มาจากการเลือกของสมาชิกพรรค

การจัดตั้งสาขาพรรคเริ่มต้นจาก “กลุ่มแกนนำ” ในพรรคการเมืองเดิมที่เคยจัดตั้งพรรคและสาขาพรรคมาแล้วหรือกลุ่มคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวและมีความคิดเหมือนกัน กล่าวคือ การ

จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มักจะใช้ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน คนร่วมงานในเครือข่ายและระบบเครือญาติ (crony system) ซึ่งส่งผลในด้านบวกคือทำให้สามารถหาสมาชิกพรรคในพื้นที่รับผิดชอบของสาขาได้ครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดคือ ตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปแต่จะไม่มีพยายามขยายจำนวนสมาชิกออกไปให้มากขึ้นกว่าเดิมเพราะส่วนใหญ่จะก่อเกิดภาระผูกพันและปัญหาในการบริหารจัดการติดตามมาหลายด้าน

การจ่ายเงินค่าบำรุงพรรคการเมืองหรือค่าสมาชิกพรรคในการจัดตั้งสาขาพรรค พบว่ามีผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคบางส่วนที่ใช้เงินส่วนตัวของตนเองจ่ายค่าสมาชิกพรรค แต่ผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่ได้จ่ายค่าสมาชิกพรรคเอง เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่รวมทั้งบรรดาคณะกรรมการสาขาพรรคของบางพรรคการเมืองใช้เงินส่วนตัวจ่ายค่าบำรุงพรรคการเมืองหรือค่าสมาชิกให้กับสมาชิกทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด

ที่ตั้งสำนักงานสาขาพรรคการเมืองมักจัดตั้งขึ้นในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับกรรมการสาขาพรรคคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ หัวหน้าสาขาพรรค ผู้สมัครของพรรคในจังหวัดนั้นและ ส.ส. หรืออดีต ส.ส. ของพรรคในจังหวัดนั้น

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย สามารถแบ่งประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1) คน กล่าวคือ ในภาพรวม ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างระบุว่าการหาสมาชิกพรรคในพื้นที่ให้ได้ครบตามที่กฎหมายกำหนดมีอย่างน้อย 500 คน สามารถจัดหาได้ครบในเวลาราว 2 – 3 เดือนแต่มีความแตกต่างกันระหว่างสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ของพรรคเดิมซึ่งมี ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องกับสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นใหม่และเป็นพรรคใหม่ ดังนี้

(1.1) สำหรับสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ของพรรคเดิม มี ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาที่ผ่านมาและ ส.ส. ลงพื้นที่พบปะประชาชนสม่ำเสมอรวมทั้งมีเครือญาติที่ประกอบธุรกิจหลายอย่างอยู่ในพื้นที่และยังมีองค์กรกุศลที่เครือญาติรับผิดชอบอยู่ในพื้นที่ด้วย พบว่าการจัดหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคมักสามารถดำเนินการได้กว้างขวาง มีปัญหา อุปสรรคไม่มาก

(1.2) สำหรับสาขาพรรคส่วนใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นใหม่และเป็นพรรคใหม่มักพบปัญหาอุปสรรคในการชักจูงหรือเชิญชวนคนให้เข้าเป็นสมาชิกค่อนข้างมาก เพราะนอกจากความไม่มีชื่อเสียงของพรรคและผู้ก่อตั้งพรรคแล้ว ยังมีปัญหา อุปสรรคด้านค่าบำรุงพรรคการเมืองหรือค่าสมาชิกที่ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ผู้ร่วมก่อตั้งสาขาพรรคซึ่งได้เป็นกรรมการสาขาพรรคและบางคนลงสมัครรับเลือกตั้งจึงต้องใช้เงินส่วนตัวจ่ายไปก่อน ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคและกรรมการสาขาพรรคหลายคนยอมรับว่าถ้ามีเงินทุนเพียงพอ อุปสรรค ปัญหาในการจัดหาสมาชิกจะน้อยลงและอาจสามารถหาสมาชิกได้เป็นจำนวนมากเท่าที่ต้องการได้

(1.3) เงิน กล่าวคือ ในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ผู้ที่คิดและริเริ่มจำเป็นต้องแสวงหากคนเข้ามาร่วมคิดและร่วมดำเนินการจำนวนอย่างน้อย 500 คนตามที่กฎหมายระบุไว้เพื่อให้ครบจำนวนที่จะสามารถจัดตั้งได้อย่างเป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้ได้สมาชิกพรรค

การเมืองในพื้นที่ที่จะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองดังกล่าวนี้ล้วนแต่ต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น แม้แต่ค่าบำรุงพรรคการเมืองหรือค่าสมาชิกที่กลุ่มคนที่ริเริ่มจัดตั้งสาขาพรรคต้อง “สำรองจ่ายไปก่อน” และยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆอีกหลายอย่าง ที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ กลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งพรรคและสาขาพรรคส่วนหนึ่งในบางพรรคการเมืองยังต้องระดมเงินเป็นทุนประเดิมของพรรคการเมืองอีก 1 ล้านบาทเป็นอย่างน้อยในอีกส่วนหนึ่งด้วย

2) วิธีการจัดตั้งสาขาพรรค พบว่าวิธีการจัดตั้งสาขาพรรคของทุกพรรคการเมืองเหมือนกันในประเด็นสำคัญคือจัดตั้งในรูปแบบจากบนลงล่าง (top – down established) คือ เริ่มจากแกนนำหรือคณะบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่างๆก่อนจะกระจายลงไปยังพวกพ้องหรือกลุ่มผู้สนับสนุนหรือคนใกล้ชิดของคนเหล่านี้ในจังหวัดที่เป็นฐานทางการเมืองของแต่ละบุคคล หลังจากนั้น กลุ่มคนที่ใกล้ชิดหรือเคยร่วมงานทางการเมืองหรือแม้แต่สมาชิกเดิมของสาขาพรรคก็จะออกไปพบปะกับคนในพื้นที่เพื่อชักชวนให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคโดยให้ได้จำนวนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปก็เพียงพอตามกฎหมายในการจัดตั้งสาขาพรรค

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย มีลักษณะสำคัญที่จะนำเสนอ ดังนี้

1.1) จัดตั้งขึ้นตามกรอบและเงื่อนไขของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 กล่าวคือ ต้องจัดตั้งขึ้นอย่างน้อยภาคละ 1 สาขา มีที่ตั้งสำนักงานสาขาต้องมีสมาชิกพรรคในพื้นที่รับผิดชอบของสาขาดังแต่ 500 คนขึ้นไป สมาชิกต้องสมัครเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ ถ้าเป็นสมาชิกรายปีในปีแรกคือ ปี พ.ศ. 2560 ต้องจ่ายค่าสมาชิกหรือเงินค่าบำรุงพรรคคนละ 50 บาท ปีต่อมาปีละ 100 บาท ถ้าเป็นสมาชิกถาวรต้องจ่ายครั้งเดียวคนละ 2,000 บาท ต้องจัดประชุมใหญ่สาขามีสมาชิกพรรคมาร่วมประชุมอย่างน้อย 100 คนขึ้นไปเพื่อเลือกกรรมการสาขาพรรคที่ประกอบด้วยหัวหน้าสาขาพรรค เภรัณยิกสาขาพรรค นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรคและกรรมการอื่นตามจำนวนที่กำหนดโดยข้อบังคับพรรคแต่น้อยกว่า 7 คน เมื่อจัดประชุมใหญ่สาขามีพรรคแล้ว หัวหน้าสาขาที่ได้รับเลือกต้องส่งหลักฐานต่างๆพร้อมกับชื่อ ที่อยู่และลายเซ็นของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมไปยังพรรคส่วนกลาง หัวหน้าพรรคมีหน้าที่รวบรวมหลักฐานเพื่อแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ต่อไปที่จะมีผลต่อการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นและได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมาย

สาขาพรรคทุกพรรคต่างจัดตั้งสาขาพรรคให้มืองค์ประกอบครบถ้วนตามเงื่อนไขของกฎหมายพรรคการเมืองดังกล่าว โดยบางสาขาพรรคก็เข้าใจว่าเป็นข้อกำหนดของ กกต. ขณะที่ด้าน กกต. จังหวัดระบุว่า กกต.จังหวัดไม่ทราบเรื่องกระบวนการจัดตั้งสาขาพรรคในจังหวัดที่รับผิดชอบแต่อย่างใด ข้อมูลเกี่ยวกับสาขาพรรคนั้น กกต.จังหวัดได้รับมาจาก กกต.กลางที่กรุงเทพมหานคร หลังจากมีการจัดตั้งสาขาพรรคและมีการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว

1.2) การดำเนินการเพื่อจัดหาสมาชิกพรรคให้ได้อย่างน้อย 500 คนเพื่อการจัดตั้งสาขาพรรค เริ่มต้นจาก “กลุ่มแกนนำ” ในพรรคการเมืองเดิมที่เคยจัดตั้งพรรคและสาขาพรรคมาแล้วหรือกลุ่มคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวและมีความคิดเหมือนกันคือต้องการตั้งพรรคและลงสมัครรับเลือกตั้งในการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ จากนั้นก็ให้แกนนำหรือคนที่อยู่ในกลุ่มริเริ่มที่มีภูมิสำเนาอยู่ในแต่ละภาคไปดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับอเนก สุขดี (2556) ศึกษาเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” พบว่าการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้รับการริเริ่มโดย ส.ส. หรือบุคคลระดับแกนนำของพรรคเป็นผู้มอบหมายให้ดำเนินการจัดหาบุคคลต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นบุคคลที่รู้จักกันมาร่วมประชุมก่อตั้งและเลือกกรรมการสาขาพรรคเพื่อให้ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและรักษาพรรคไว้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้และเจษฎา ทองขาว (2555) ศึกษาเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและบทบาทอำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง” พบว่าสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองไทยมีจำนวนน้อยมากเนื่องจากกฎหมายขาดมาตรการจูงใจหรือสนับสนุนให้พรรคการเมืองจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อให้กระจายอยู่ทุกจังหวัดหรือเขตเลือกตั้งและพรรคการเมืองจึงจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียง 4 – 5 สาขาเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น

ผู้ที่ดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคในจังหวัดที่เป็นภูมิสำเนาของตนเอง ถ้าเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และแกนนำในพรรคเดิมมักเริ่มต้นจากคนใกล้ชิดที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวเคยร่วมงานทางการเมืองกันมาก่อนจำนวนหนึ่งเพื่อวางแผนและดำเนินการออกไปติดต่อกับคนในพื้นที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคทั้งสมาชิกเดิมและคนใหม่ที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกพรรคมาก่อน ด้วยวิธีการเช่นนี้และด้วยความมีชื่อเสียงของพรรคเดิมที่รู้จักกว้างขวางและประกอบกับอดีตหัวหน้าพรรคมีชื่อเสียงและคนรู้จักกันดีในบางภาคทำให้สาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่สามารถจัดหาสมาชิกได้หลายพันคนในแต่ละสาขา

ผู้ที่ดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคในจังหวัดที่เป็นภูมิสำเนาของตนเองเป็นครั้งแรกเริ่มต้นจากการพูดคุยติดต่อกับคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวหรือเคยร่วมงานบางอย่างกันมาก่อนเช่นเดียวกัน มีการจัดวางตัวบุคคลที่จะเป็นกรรมการสาขาพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่ไว้ล่วงหน้าแล้วกำหนดงานให้คนเหล่านี้ออกไปประสานติดต่อกับคนที่รู้จักหรือคนที่เคยร่วมงานกันในลักษณะ “เครือข่าย” ที่มีการประสานติดต่อกันมาตลอด เพราะผู้จัดหาสมาชิกมีสถานะเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง กองทุนหมู่บ้านและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เคยเดินทางไปตามหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอต่างๆจนรู้จักผู้คนกว้างขวางทำให้การติดต่อเพื่อชักชวนคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคจึงสามารถเป็นไปได้

นอกจากกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวใกล้ชิดหรือเป็นพวกพ้องเดียวกันแล้วผู้ดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคมักดึงเอาเครือข่ายของตนเองทั้งพ่อ แม่ พี่ น้องและลูกหลานที่มีอายุครบ 20 ปีขึ้นไปเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคด้วย เพราะคนเหล่านี้ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันมาอย่าง

สม่ำเสมอและเคยช่วยเหลือพึ่งพากันมาหลายๆด้านมักจะเกิดความไว้วางใจกันและตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกและร่วมกิจกรรมกับสาขาพรรคได้ง่าย

การจ่ายเงินบำรุงพรรคหรือค่าสมาชิกของสมาชิกพรรค เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560 บัญญัติให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองทุกคนต้องจ่ายเงินค่าบำรุงพรรคคนละ 100 บาทต่อปีและต่อมาจึงมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 53/2560 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2560 ให้ลดจำนวนเงินค่าสมาชิกพรรคในปีแรกเป็นคนละ 50 บาท แต่ในปีต่อไปต้องจ่ายค่าสมาชิกคนละ 100 บาท ส่วนสมาชิกตลอดชีพหรือถาวรพรรคสามารถกำหนดอัตราค่าสมาชิกไว้ในข้อบังคับพรรคแต่ต้องไม่น้อยกว่าคนละ 2,000 บาท โดยเงินค่าสมาชิกดังกล่าวนี้ กฎหมายกำหนดให้เป็นเงินรายได้ของพรรคการเมือง

ในการจัดหาสมาชิกให้ได้อย่างน้อย 500 คนขึ้นไป เพื่อจัดตั้งสาขาพรรคที่มีผลไปถึงการจัดตั้งพรรคการเมือง บางสาขาพรรคระบุว่าผู้สมัครเป็นสมาชิกบางส่วนใช้เงินของตนเองจ่ายค่าสมาชิก แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้จ่ายค่าสมาชิกเอง บางสาขาพรรคระบุว่าผู้ที่ร่วมก่อตั้งสาขาพรรคและเตรียมจะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้จ่ายเงินค่าสมาชิกให้กับผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคโดยเฉลี่ยกันจ่ายให้สมาชิกที่มีอย่างน้อย 500 คน เพราะมีผู้สมัครหลายคนในจังหวัดนั้นๆ บางสาขาของบางพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดในจังหวัดที่ตั้งสาขาพรรคใช้เงินส่วนตัวสำรองจ่ายค่าสมาชิกให้กับผู้สมัครเป็นสมาชิกก่อน เมื่อพรรคส่วนกลางจัดสรรเงินมาให้กับผู้สมัครในวันสมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครก็แบ่งเงินบางส่วนจากยอดรวมที่พรรคส่งมาให้ชดเชยเงินที่ได้สำรองจ่ายไปดังกล่าว ส่วนที่เหลือจึงนำไปใช้จ่ายในการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง กรรมการสาขาพรรคบางคนก็ปฏิเสธว่าไม่ทราบว่ามีใครเป็นคนจ่ายค่าสมาชิกให้กับสมาชิกทั้งหมดกว่า 500 คน ขณะที่บางสาขาก็พยายามจะไม่พูดถึงการจ่ายเงินค่าสมาชิกพรรค เพียงแต่กล่าวสั้นๆว่าไม่มีปัญหาในเรื่องนี้แต่อย่างใดแม้จะมีสมาชิกพรรคจำนวนมากกว่า 3,000- 4,000 คนก็ตาม

2. ที่ตั้งสำนักงานสาขาพรรคการเมือง พบว่าทั้งจากข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างและจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยโดยตรง สาขาพรรคการเมืองของทุกพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับกรรมการสาขาพรรคคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ หัวหน้าสาขาพรรค ผู้สมัครของพรรคในจังหวัดนั้นและ ส.ส. หรืออดีต ส.ส. ของพรรคในจังหวัดนั้น กล่าวคือ บางสาขาพรรคเป็นอาคารที่เช่าจากผู้รู้จักใกล้ชิดกับญาติของหัวหน้าสาขาพรรค บางสาขาเช่าอาคารที่เป็นของบิดาของหัวหน้าสาขา มี 3 สาขาที่ใช้อาคารของ ส.ส. และอดีต ส.ส. ของพรรคที่เคยใช้เป็นสำนักงานสาขามาแล้วก่อนหน้านี้เป็นที่ทำการสาขาและมี 3 สาขาที่ใช้อาคารที่ให้เช่าธุรกิจของผู้ร่วมก่อตั้งสาขาและผู้สมัครของพรรคเป็นที่ทำการ

สำนักงานของสาขาพรรคทั้งหมดจึงเหมือนไม่มีค่าใช้จ่ายหรือมีค่าใช้จ่ายไม่มากนักเพราะ ส.ส. ผู้สมัครและผู้ก่อตั้งพรรคได้รับภาระค่าใช้จ่ายของสาขาพรรคไม่ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดตั้งแต่ค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟ เงินเดือน เจ้าหน้าที่ในกรณีที่มีการจ้างเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน การประชุมใหญ่สาขาพรรคไปจนถึงการจัดทำอาหารและเครื่องดื่มต่างๆไว้ที่สำนักงานสาขา กรณีของบางสาขา

พรรคที่เปิดทำการและมีเจ้าหน้าที่ประจำเกือบทุกวัน ในขณะที่หลายสาขาพรรคการเมืองไม่ได้ใช้ที่ตั้งสำนักงานสาขาอย่างเป็นทางการใดๆเลยหลังจากการจัดตั้งสาขาอย่างเป็นทางการแล้ว เพราะการจัดประชุมใหญ่สาขาพรรคเพื่อเลือกกรรมการสาขาจัดขึ้นที่โรงแรมหรือเข้าสถานที่ของเอกชนในการจัดประชุมและภายหลังการเลือกตั้ง ผู้สมัครของพรรคในจังหวัดนั้นไม่ได้รับการเลือกตั้ง สาขาพรรคก็ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมใดๆอีกเลยแม้แต่การประชุมอย่างเป็นทางการของกรรมการสาขาสำหรับเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กกต.จังหวัด) ให้ความคิดเห็นเรื่องสำนักงานสาขาพรรคการเมืองเหมือนกันว่าพรรคการเมืองต้องระบุสถานที่ตั้งของสำนักงานสาขาพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นทุกสาขาเพราะตามกรอบและเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้เป็นสถานที่พบปะการทํากิจกรรมและการประชุมกันของบรรดาสมาชิกพรรคการเมือง สาขาพรรคการเมืองจึงต้องมีสถานที่ทำการจริงๆ แต่ขนาดของสำนักงานจะเล็กหรือใหญ่หรืออาคารแบบใดกฎหมายไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน

1.วิเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยอาจแบ่งประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1)“คน” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแยกได้เป็น 3 กลุ่มกว้างๆ ตามสถานภาพภายในพรรคและการจัดตั้งสาขาพรรค คือ (1) อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ ส.ส. และได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 บางคนได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. เมื่อพรรคได้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลก็ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี แต่บางคนไม่ได้รับเลือกตั้ง (2) กรรมการสาขาพรรคเป็นคนในพื้นที่หรือในจังหวัดที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคและส่วนใหญ่มีรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ถ้าเป็นสาขาพรรคเก่าและจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายใหม่ในชื่อพรรคเดิม กรรมการส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดมักเป็นคนเดิมและรู้จักใกล้ชิดกันเป็นการส่วนตัวหรือเคยร่วมกิจกรรมต่างๆกันมาก่อน รวมทั้งกิจกรรมทางการเมือง เช่น การช่วยผู้สมัครณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น คนเหล่านี้จึงรู้จักกันเป็นการส่วนตัวกับ ส.ส. ทำให้มีการเชิญชวนหรือชักจูงให้เข้าร่วมจัดตั้งสาขาและได้รับเลือกเป็นกรรมการสาขา ถ้าเป็นพรรคใหม่ กรรมการสาขาพรรคบางคนมักรู้จักกับผู้ก่อตั้งพรรคบางคนและ (3) สมาชิกพรรคในพื้นที่ความรับผิดชอบของสาขาพรรค ถ้าเป็นสาขาพรรคเดิม มีอดีต ส.ส. อยู่ในพื้นที่รวมทั้งมีผู้นำหรือแกนนำพรรคที่มีชื่อเสียงดี เป็นที่รู้จักกว้างขวางและได้รับความนิยมในหมู่ประชาชน บางส่วนก็เป็นสมาชิกเดิมของพรรคที่สมัครเป็นสมาชิกตามกฎหมายใหม่ บางส่วนก็เป็นสมาชิกใหม่เข้ามาเพราะความนิยมในชื่อเสียงของพรรคและแกนนำคนสำคัญของพรรคและจากการชักชวนของ ส.ส. และกรรมการสาขาหรือคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวที่คนไทยมักใช้คำว่า “พวกเดียวกัน” หรือ “พรรคพวกกัน”

ในกรณีของสาขาพรรคที่มีการจัดตั้งขึ้นใหม่ สมาชิกมักรู้จักหรือได้รับการชักชวนจากกรรมการสาขาพรรคและผู้เตรียมตัวจะลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่ให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคเหตุผลนี้ สาขาพรรคของพรรคที่จัดตั้งขึ้นใหม่จึงมีจำนวนสมาชิกไม่มากคือ 500 กว่าคนตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดขั้นต่ำสุดเพียงเล็กน้อย ขณะที่สาขาพรรคของพรรคการเมืองเก่าที่มี ส.ส. อยู่ใน

พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกหลายพันคนและยังมีความคิดจะรณรงค์หาสมาชิกเพิ่มเติมให้มากขึ้นไปอีก

คนที่มียศสิทธิ์และความสำคัญอย่างมากในการจัดตั้งสาขาพรรคและทำให้สาขาพรรคมีสมาชิกจำนวนมากและมีกิจกรรมต่างๆอยู่เสมออีกคือ ส.ส. ในพื้นที่และถ้า ส.ส. ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลด้วยก็สามารถทำให้สาขาและสมาชิกพรรคได้มีโอกาสเข้าร่วมหรือได้รับประโยชน์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งจากนโยบายและโครงการต่างๆของรัฐบาลหรือสามารถนำเสนอความคิดเห็นและความต้องการต่างๆผ่าน ส.ส. หรือรัฐมนตรีเพื่อให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม สาขาพรรคในลักษณะดังกล่าวนี้มักอยู่ใต้อิทธิพลของ ส.ส. กรรมการและสมาชิกพรรคมักขาดอิสระ การทำงานของสาขาพรรคจึงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

“เงิน” มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคน จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสาขาของพรรคการเมืองใหม่ที่ไม่มียศ ส.ส. หรือมีอยู่ไม่กี่คนและผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเพียง 1-2 คนในระบบบัญชีรายชื่อแต่ไม่มี ส.ส. ในระบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะประสบปัญหาการดำเนินการจัดตั้งสาขาในเกือบทุกๆด้านเพราะขาดแคลนเงินในการใช้จ่าย ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคหรือผู้ร่วมก่อตั้งสาขาที่ได้เป็นกรรมการสาขาในเวลาต่อมาและผู้สมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดที่ตั้งของสาขาพรรคต้องรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆตั้งแต่ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของแต่ละคน ค่าสมาชิกของผู้ที่ได้รับเชิญชวนให้สมัครเป็นสมาชิกรวมทั้งค่าเดินทางและค่าอาหารของสมาชิก ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมใหญ่สาขาพรรคและค่าใช้จ่ายในการประชุมของกรรมการสาขาพรรคในแต่ละครั้ง กรรมการสาขาหรือผู้สมัครบางคนยังจำเป็นต้องให้ใช้ตึกหรืออาคารที่ใช้ทำธุรกิจส่วนตัวเป็นที่ทำการสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นด้วย เหตุนี้ หลังจากผ่านการเลือกตั้งทั่วไปเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 แล้ว สาขาของพรรคใหม่ที่ไม่มี ส.ส. ในพื้นที่จึงอยู่ในสภาพหยุดนิ่งหรือไม่มีกิจกรรมใดๆของสาขาเลยเพราะไม่มีเงินทุนหมุนเวียนของสาขาแต่อย่างใด

สาขาพรรคของพรรคเก่าที่มี ส.ส. ในพื้นที่และ ส.ส. ยังได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีมักจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆที่มีการระดมกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคเข้าร่วมเป็นครั้งคราวแต่ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐบาลที่มีรัฐมนตรีเป็น ส.ส. ในพื้นที่จัดตั้งสาขาพรรครับผิดชอบ กิจกรรมที่เป็นงานหรือความรับผิดชอบของสาขาพรรคโดยตรง บางสาขาก็เน้นให้นายทะเบียนสาขาดูตรวจสอบคุณสมบัติและรายงานเกี่ยวกับสมาชิกพรรคไปยังพรรคส่วนกลางเพื่อพรรคต้องตรวจสอบและรายงานจำนวนสมาชิกพรรคให้ กกต.กลาง ได้รับทราบทุกปีตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือกรรมการนัดพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการเป็นครั้งคราว บางสาขาก็จัดประชุมกรรมการสาขาเดือนละครั้ง แต่ทุกสาขาไม่มีกิจกรรมที่สมาชิกพรรคมาประชุมกันสม่ำเสมอเพื่อนำเสนอความต้องการหรือข้อเรียกร้องให้กรรมการสาขาหรือ ส.ส. นำเข้าไปดำเนินการในพรรคส่วนกลางต่อไปแต่อย่างใด สาขาพรรคที่มี ส.ส. ในพื้นที่จึงยังคงเน้นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและด้านนโยบายรัฐบาลที่ ส.ส. ที่มีตำแหน่งรัฐมนตรีรับผิดชอบและผลักดันเป็นหลักสำคัญ เพราะกิจกรรมดังกล่าวนี้มีค่าใช้จ่ายและ ส.ส. เป็นฝ่ายรับผิดชอบทั้งหมด ส่วนการพบปะกันอย่าง

เป็นทางการและไม่เป็นทางการของกรรมการสาขาในบางสาขามีเงินสนับสนุนจาก ส.ส. และพรรค ส่วนกลางเป็นครั้งคราวและมีจำนวนไม่มาก

วิธีการจัดตั้งสาขาพรรคของทุกพรรคการเมืองเหมือนกันในประเด็นสำคัญคือจัดตั้งในรูปแบบจากบนลงล่าง (Top – Down Established) คือ จากแกนนำหรือคณะบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่างๆก่อนจะกระจายลงไปยังพวกพ้องหรือกลุ่มผู้สนับสนุนหรือคนใกล้ชิดของคนเหล่านี้ในจังหวัดที่เป็นฐานทางการเมืองของแต่ละบุคคล หลังจากนั้น กลุ่มคนที่ใกล้ชิดหรือเคยร่วมงานทางการเมืองหรือแม้แต่สมาชิกเดิมของสาขาก็จะออกไปพบปะกับคนในพื้นที่เพื่อชักชวนให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคโดยให้ได้จำนวนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปเพียงพอตามกฎหมายในการจัดตั้งสาขาพรรค

การจัดตั้งสาขาพรรคในรูปแบบบนลงล่างดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการก่อเกิดความคิดและความต้องการทางการเมืองของกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนที่ส่วนใหญ่คือ อดีต ส.ส. นักธุรกิจ อดีตข้าราชการระดับสูงและพวกพ้องของคนเหล่านี้แล้วยังเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดหาและรวบรวม “เงินทุน” เพื่อกระจายไปสู่กระบวนการจัดตั้งพรรคและสาขาพรรคการเมืองด้วย เหตุนี้ จากข้อมูลต่างๆจึงพบว่าถ้ากลุ่มคนต้นน้ำหรือกลุ่มที่รวมกันก่อตั้งพรรคเป็นคนกลุ่มเดิมที่เคยจัดตั้งพรรคหลายครั้ง เคยเป็น ส.ส. เป็นรัฐมนตรีหรือบางคนเคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมีชื่อเสียงกว้างขวางระดับประเทศและมีอิทธิพลสูงในจังหวัดหรือในภาคที่เป็นฐานคะแนนเสียงของพรรคเดิม มีนักธุรกิจรายใหญ่หลายคนสนับสนุน การจัดหาและรวบรวมเงินทุนในการจัดตั้งพรรคและจัดตั้งสาขาพรรคก็มักมีจำนวนเงินเพียงพอและอาจเพียงพอต่อการใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศ รวมทั้งผู้สมัครบางคนในบางพื้นที่ที่ต้องการเงินทุนสนับสนุน ในทางตรงกันข้าม ถ้ากลุ่มคนที่รวมกันจัดตั้งพรรคขึ้นใหม่ มีอดีต ส.ส. และผู้ที่เคยเป็นรัฐมนตรีเพียงไม่กี่คนหรือไม่มีเลย นักธุรกิจและผู้สนับสนุนก็มักจะมีจำนวนน้อยหรือไม่มีเลยและถ้ามีก็ไม่ทำให้การสนับสนุนหรือให้เงินช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย เงินทุนจึงมีจำกัดและเกือบทั้งหมดมาจากคนในกลุ่มที่รวมกันก่อตั้งพรรคที่มีจำนวนไม่มาก เมื่อคนเหล่านี้ไปดำเนินการจัดตั้งสาขาที่จังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาของตนเองจึงทำได้จำกัดและต้องให้ผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งและกรรมการบางคนหรือทั้งหมดเอาเงินส่วนตัวออกมาใช้จ่ายทุกอย่างเพื่อให้สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้

สมาชิกพรรคที่อยู่ในพื้นที่ของทุกสาขาพรรคการเมืองทั้งพรรคเก่าและพรรคใหม่มีเพียงส่วนน้อยที่ยอมใช้เงินส่วนตัวเป็นค่าสมาชิก ค่าเดินทาง ค่าอาหารและอื่นๆส่วนใหญ่จะเป็นเงินของกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรคและก่อตั้งสาขาพรรค สาขาพรรคส่วนใหญ่จึงมีสมาชิกระหว่าง 500 – 600 คนเท่านั้น

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ในภาพรวม ทุกสาขาจัดตั้งขึ้นตามกรอบและเงื่อนไขของกฎหมายคือให้เมืองค์ประกอบสำคัญคือ จำนวนสมาชิกพรรค กรรมการสาขา สำนักงานสาขาและโครงสร้างกรรมการสาขาคืบตามที่กฎหมายกำหนดหรือมากกว่า โดยความร่วมมือของกลุ่มคนที่รู้จักกันเป็น

การส่วนตัวหรือพวกพ้องเดียวกันหรือมีการชักชวนคนรู้จักให้เข้ามาร่วมทำงานและชักชวนให้สมัครเป็นสมาชิกพรรค สาขาของพรรคการเมืองเก่าหรือของอดีต ส.ส.และรัฐมนตรีที่มีคนมีชื่อเสียงหลายคนอาจมีประชาชนบางคนสมัครเข้าเป็นสมาชิกเพราะความนิยมต่อผู้นำพรรคหรือผลงานของพรรคและยอมจ่ายค่าสมาชิก แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้ก่อตั้งสาขาพรรคและผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งจะต้องหาเงินส่วนตัวมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งสาขาพรรคและจ่ายเป็นค่าสมาชิกให้กับผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรค สถานที่ตั้งหรือสำนักงานสาขาพรรคส่วนใหญ่ใช้อาคารบางส่วนในบริเวณบ้านพักของอดีต ส.ส. หรือสำนักงานที่ใช้ทำธุรกิจของผู้ร่วมก่อตั้งสาขาและบางคนลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นที่ทำการ บางสาขาก็เช่าอาคารของคนที่ยังรู้จักกันหรือญาติของกรรมการสาขาเป็นสำนักงานสาขา

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยจึงมี 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด คือ กลุ่มคนที่ร่วมกันจัดตั้งสาขาพรรค เงินทุนที่นำมาใช้จ่ายวิธีการจัดตั้งสาขาพรรคที่มีลักษณะรวมศูนย์การตัดสินใจและดำเนินการอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยที่ริเริ่มค้นคิดและมีความต้องการจะตั้งพรรคและจำเป็นต้องตั้งสาขาพรรคตามกรอบกฎหมาย คนเหล่านี้จึงเป็นแหล่งของเงินทุนที่จำเป็นในการใช้จ่ายด้วยและใช้จ่ายลงไปสู่การจัดหาสมาชิกพรรคและเลือกกรรมการสาขาพรรคตามกรอบกฎหมายเป็นประเด็นสำคัญ การจัดตั้งสาขาพรรคจึงมีรูปแบบจากบนลงล่างโดยไม่มีล่างขึ้นบน (Bottom - Up) หรือจากสมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่ต่างๆในแต่ละจังหวัดและภาคที่มีความต้องการคล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มเกษตรกรสวนยาง เป็นต้น ร่วมกันตั้งสาขาพรรคและตั้งพรรคของพวกเขาแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการศึกษาการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มากขึ้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ควรศึกษาทบทวนคดีของกฎหมายรวมทั้งกฎ ระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองที่ออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-ปัจจุบันรวมทั้งบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภูมิภาคประกอบด้วย
2. สำหรับผู้จัดตั้งพรรคการเมือง หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ควรศึกษาสาระสำคัญและเจตนารมณ์ของกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจอย่างชัดเจนและควรดำเนินการตามกรอบของกฎหมายอย่างตรงไปตรงมาเพราะการจัดตั้งพรรคการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองอย่างแยกไม่ออก
3. สำหรับสมาชิกพรรคการเมือง หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ควรศึกษาทบทวนคดีของกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ให้เข้าใจอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ก่อนสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด ต้องศึกษาให้เข้าใจทุกด้านว่ามีใครร่วมจัดตั้งพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองนั้นบ้างและมีความคิดทางการเมืองอย่างไรเพราะสมาชิกพรรคมีบทบาทกว้างขวางมากตามเงื่อนไขของกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- เจษฎา ทองขาว. (2556). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและบทบาทอำนาจหน้าที่ของสาขา
พรรคการเมือง. วารสารรามคำแหงฉบับนิติศาสตร์. 2 (2), 37–55.
- เสนีย์ คำสุข. (2558). พรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมืองไทย เอกสารการสอนชุดวิชา
รัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองไทย หน่วยที่ 8. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). นนทบุรี :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (2556). พรรคการเมืองไทยยังไม่เข้มแข็ง. วารสารการเมือง การบริหารและ
กฎหมาย. 5 (3), 117–146.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). คู่มือสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมือง
ประจำจังหวัด, สืบค้น 2 ธันวาคม 2563. จาก [http:// www.ect.go.th](http://www.ect.go.th).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 9
มีนาคม 2563. สืบค้น
2 ธันวาคม 2563. จาก <http:// www.ect.go.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 2
กรกฎาคม 2563. สืบค้น
2 ธันวาคม 2563. จาก <http:// www.ect.go.th>.
- อเนก สุขดี. (2556). การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. 2 (1), 72–89.
- Andrew, Heywood. (2007). *Politics Third Edition*. New York: Palgrave Macmillan.